

ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПЕРЕБІГУ СІМЕЙНИХ КРИЗ У МОЛОДОГО ПОДРУЖЖЯ

Р. А. Котелевська

Херсонський державний університет, lanakheiz13@gmail.com

Науковий керівник: кандидат психологічних наук А. О. Чхайдзе

Постановка проблеми. Сучасна сім'я та її проблеми є об'єктом дослідження ряду наук – психології, педагогіки, соціології, демографії, економіки. Вчені вивчають динаміку емоційних відношень в шлюбі, причини самотності в сім'ї та її розпад, особливості сімейного виховання дітей.

Дослідження показують, що різні молоді сім'ї по-різному протистоять життєвим труднощам. Для одних наслідком небажаних зовнішніх впливів буде підвищення кількості сімейних проблем: зростання конфліктності, зниження задоволеності сімейним життям, хвороби, розлучення тощо. Інші, навпаки, під дією стресу підвищують свою згуртованість та докладають більше зусиль для подолання кризи та збереження сім'ї. При цьому тип молоді сім'ї, а не наявність чи відсутність зовнішніх чи внутрішніх патогенних факторів визначає її здатність діяти конструктивно справлятися з життєвими проблемами.

Систематичне вивчення різних аспектів проблеми сімейних криз представлені у роботах таких вітчизняних вчених, як: О. Г. Александрова, А. М. Волкова, Т. В. Говорун, І. В. Гребеніков, Л. В. Долинська, І. М. Мачуська, М. М. Обозова, В. Ф. Петренко, Є. І. Холостова, Г. П. Чернова, О. Г. Шмельов та інші.

У літературі багато уваги приділяється питанням взаємини в сім'ях в період сімейних криз, як найбільш проблемних періодах сімейного життя, в той час як проблема подружніх взаємин в залежності від сімейних установок вивчена недостатньо глибоко, не дивлячись на те, що збіг сімейних установок є одним з факторів задоволеності шлюбом та зменшення можливості виникнення сімейних криз.

Мета статті – дослідити особливостей перебігу сімейних криз у молодого подружжя.

Виклад основного матеріалу. Проблема сімейно-шлюбних відносин завжди привертала увагу вчених. С. В. Ковальов, основною особливістю сучасної сім'ї визначає перехід від жорстко заданих рольових взаємовідносин до гнучких, більш динамічних [2]. Проблеми типології сім'ї, формування нових сімейно-шлюбних відносин, стабілізації шлюбного союзу знайшли найбільш повне відображення в роботах: В. В. Злагодух, Н. І. Погорільської, Л. В. Помиткіної, Н. С. Хімченко; функцій сім'ї досліджено в роботах: І. В. Гребенікова, Л. В. Долинської, І. М. Музуськи; психологічні проблеми сучасної сім'ї та шляхи їх розв'язання висвітлюються в роботах: Н. І. Гусак, Т. С. Журбицької, М. М. Обозова та інших. Одним з етапів становлення майбутнього життя молодого покоління можна вважати вступ в шлюбні відносини, а саме створення сім'ї. Шлюб – це добровільний, рівноправний союз між жінкою і чоловіком, спрямований на створення сім'ї. Сім'я – динамічна мала група людей, котрі разом проживають, пов'язані родинними відносинами (шлюбом, кровною спорідненістю, усиновленням, опікою), спільністю формування і задоволення соціально-економічних та інших потреб [5]. Під сімейним кризою розуміється ціннісний конфлікт особистості та суспільства щодо народження та соціалізації дітей, що виливається в невиконання репродуктивної і соціалізаційної функцій сім'ї, що супроводжується ослабленням сім'ї як союзу родичів, союзу батьків і дітей, союзу подружжя, послабленням триєдності спорідненості – батьківства – подружжя через зникнення сімейного виробництва, спільної діяльності батьків і дітей. Зміна стадій життєвого циклу сім'ї є проблемою в розвитку сімейної системи, тобто кризи, пережиті кожною сім'єю, зміст яких – у вирішенні протиріч між новими завданнями, що встають перед сім'єю, і характером взаємодії і спілкування між членами сім'ї [1].

Характеристика вибірки: у дослідженні взяли участь 15 сімейних пар у віці від 21 року до 28 років (період молодості). Загальна тривалість спільного

життя кожної з пар періоду молодості від 1 року до 6 років. З 15 сімейних пар, що знаходяться в періоді молодості лише 6 пар мають найбільшу тривалість сімейного життя (від 3 до 6 років). У 7 подружніх парах періоду молодості є діти (вік від 1 року до 7 років), тільки в одній парі даного вікового періоду двоє дітей.

У ході дослідження за опитувальником «Вимірювання установок в сімейній парі» (автори Ю.Є. Альошина, Л.Я. Гозман, О.М. Дубовська), виявилось, що найменша згода між подружжям досягається у ставленні до грошей. Також відносно мала ступінь згоди у подружжя спостерігається в орієнтації на спільну діяльність і ставлення до людей. Жінки при цьому відрізняються більшою ощадливістю, прагненням розділити всі види діяльності в сімейному житті з чоловіком і їх уявлення про людей більш оптимістичні, ніж у чоловіків (таблиця 1).

Таблиця 1

Значимість сімейних установок у подружжя різної статі

	відношення до людей	альтернатива між боргом та задоволенням	відношення до дітей	орієнтація на спільну діяльність	відношення до розлучення	відношення до любові	значення сексуальної сфери	відношення до заборонного сексу	орієнтація на традиційні уявлення	відношення до грошей
чоловік	2,69	3,26	2,43	3,29	2,58	2,71	2,54	2,59	2,43	2,58
жінка	3,2	3,17	2,67	3,79	2,91	2,73	2,48	2,54	2,72	3,2

Разом з тим, найбільш повна інформація може бути отримана, якщо зіставити відповіді чоловіка і дружини на запропоновані методикою «Розподіл ролей в сім'ї» питання. В ході дослідження в якості показника узгодженості

ієрархій ролей у подружжя виступав коефіцієнт рангової кореляції Спірмена. При цьому передбачалося, що коефіцієнт кореляції більше 0,7 – говорить про високий ступінь узгодженості в уявленнях подружжя про сімейні ролі; від 0,5 до 0,7 – про середній ступінь і менше 0,5 – про низький ступінь узгодженості в уявленнях подружжя про сімейні ролі. В останньому випадку можна говорити про конфліктні моменти (явні чи приховані) між подружжям.

Згідно з отриманими даними, 27% подружніх пар з числа тих, хто брали участь в дослідженні (з 30 осіб) відрізняються високим ступенем узгодженості в уявленнях про те, хто повинен виконувати ті чи інші сімейні ролі. У цих парах можна прогнозувати меншу кількість сімейних конфліктів, велику ступінь згуртованості і сумісності в парі, легке переживання сімейних криз. 36% пар, які брали участь в дослідженні, мають середній ступінь узгодженості уявлень про сімейні ролі. Це говорить про те, що стосовно якихось ролей у них досягнуто згоди, а по відношенню до інших їх погляди розходяться. 37% сімейних пар з числа, які брали участь в дослідженні, мають низький ступінь узгодженості уявлень про те, хто які сімейні ролі повинен виконувати. Таким чином, в цілому по вибірці можна відзначити тенденцію до неузгодженості уявлень про сімейні ролі в подружніх парах.

Сімейні установки досліджувалися в подружніх парах за допомогою методики А.М. Волкової. Результати представлені свідчать про середні арифметичні значення, що відображають значущість різних сімейних цінностей для подружжя, які брали участь в дослідженні. Згідно з даними, подружжя, які брали участь в дослідженні вважають значущою взаємну моральну та емоційну підтримку членів сім'ї, орієнтуються на шлюб як середовище, яке сприятиме психологічній розрядці і стабільності.

Результати емпіричного дослідження показали, що учасники дослідження в сімейному житті керуються установками на спільну діяльність з чоловіком/жінкою і борг. Вони схильні легко розлучатися з грошима і не вважають особливо значущою сексуальну сферу взаємовідносин. Найбільш значущою для цих людей є установка на емоційно-психотерапевтичну функцію

сім'ї, а найменш значимою – установка на особистісну ідентифікацію. При цьому подружжя розходяться в очікуваннях спільності інтересів і потреб: чоловіки більшою мірою очікують від подружжя тих же інтересів і потреб, що притаманні їм; дружини більшою мірою орієнтовані на автономію своїх інтересів і потреб.

В цілому по вибірці можна відзначити тенденцію до неузгодженості уявлень про сімейні ролі в подружніх парах. Найбільш конфліктними для подружжя, які брали участь в дослідженні, є ситуації прояву прагнення до автономії, а найменш конфліктними ситуації прояву домінування одним з подружжя. В цілому рівень конфліктності в парах не високий. Учасників дослідження характеризує прагнення використовувати в конфліктних ситуаціях стратегії поведінки, орієнтовані на збереження стабільних соціальних відносин або на розв'язання суперечностей, що лежать в основі конфлікту.

Висновок. Шлюб – це добровільний, рівноправний союз між жінкою і чоловіком, спрямований на створення сім'ї. Сім'я – динамічна мала група людей, котрі разом проживають, пов'язані родинними відносинами (шлюбом, кровною спорідненістю, усиновленням, опікою), спільністю формування і задоволення соціально-економічних та інших потреб. В якості параметрів подружніх взаємин нами були виділені сімейні цінності, виконання сімейних ролей і суб'єктивне ставлення партнерів один до одного. Сімейні установки взаємопов'язані з поведінкою подружжя в конфліктних ситуаціях. У молодих подружжях у більшій кількості пар рівень емпатії занижений і дуже низький та високий рівень конфліктності. Емпіричним шляхом ми виявили, що у подружжя з високим рівнем емпатії нижчий ступінь конфліктності. Вони краще розуміють один одного, тому рідше вступають у конфлікти.

Література:

1. Александрова О. Г. Особливості уявлень дівчат студентського віку про шлюб. *Актуальні проблеми психології: зб. наук. праць Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка*. Київ. 2013. С. 27-35.
2. Вітек К. Проблеми подружнього благополуччя. Київ: Либідь, 2008. С. 49-51.
3. Гусак Н. І. Педагогічні проблеми підготовки юнацтва до сімейного життя : зб. наук. праць. *Вісн. Харк. держ. пед. ун-ту ім. Г. С. Сковороди*. Харків. 2009. С. 178-183.
4. Захарченко В. Г. Соціально-психологічні особливості готовності молоді до подружнього життя. Київ: Вища школа, 2009. С. 96-99.

5. Ковальов С.В. Психологія сімейних відносин. Київ: Просвіта, 2007. С. 141-143.